

VZTAH MEZI ŽIVOTNÍ SMYSLUPLNOSTÍ A AKCEPTACÍ MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ DÍTĚTE U JEHO RODIČŮ¹

Arnold Chee Keong (2016) ve své studii popisuje, že pouze v okamžiku, kdy jsou rodiče dětí s handicapem schopni přijmout postižení svého dítěte a nároky s ním spjaté, mohou nacházet v dané situaci smysl a plně důvěřovat ve své sebeuplatnění.

Smysluplnost v životě 100 matek dětí se speciálními potřebami zkoumali ve svém výzkumu Aziz a Mangestuti (2019). Dospěli k závěru, že pozitivní postoje, které matky ke speciálním potřebám svých dětí zaujímali (konkrétně se jednalo o vděčnost a trpělivost) pozitivně korelují s vnímanou smysluplností v jejich životě. Dále popisují tři stádia procesu hledání životní smysluplnosti u těchto matek: šok a popření postižení, fázi kompromisu, kdy se snaží dostat z bolestné reality a přijmout skutečnost, a poslední fázi, která spočívá v procesu hledání smyslu prožité události.

Následující výzkum se netýká přímo smysluplnosti existence, nicméně odráží skutečnost, jak postoj k postižení dítěte působí na prožívání rodičů. Zembat a Yıldız (2010) v něm porovnávali míru přijetí diagnózy a beznaděje u 101 matek předškolních dětí s Downovým syndromem či poruchami autistického spektra. Podle očekávání našli pozitivní lineární vztah mezi mírou odmítnutí postižení a zvyšujícím se skóre beznaděje.

Na základě těchto studií jsme si stanovili hypotézu o existenci vztahu mezi životní smysluplností a akceptací mentálního postižení dítěte u jeho rodičů. Ověřovali jsme ji prostřednictvím obecného lineárního modelu, metody, která se používá pro modelování vztahu mezi závisle proměnnou a jedním nebo více regresory, přičemž se zohledňuje vliv ostatních proměnných, které přímo nesouvisí s testovanou hypotézou (kovariáty). Do modelu byly zařazeny tyto proměnné:

ZÁVISLE PROMĚNNÁ:

- Celkový skór, který na sebesposuzovací Existenciální škále ESK získali rodiče dítěte s diagnostikovaným mentálním postižením. Autoři jej definují jako **prožívanou smysluplnost** neboli schopnost jedince: „*dobře vycházet se sebou a se světem a aktivně se vypořádávat s vnitřními i vnějšími nároky vlastního života a s hodnotami, které mu nabízí*“ (Längle et al., 2001, 45).

REGRESORY:

- **Akceptace mentálního postižení dítěte jeho rodičem** vyjádřená hrubým skórem na škále *akceptace* české modifikované verze dotazníku *Illness Identity Questionnaire*. Poukazuje na schopnost jedince přijmout onemocnění, považovat ho za součást identity dítěte².

KOVARIÁTY:

- **Délka znalosti diagnózy dítěte** – kolik let je rodič seznámen s diagnózou svého potomka.
- **Přidružený handicap** – zda bylo (1) nebo nebylo (0) dítěti diagnostikováno i jiné onemocnění či handicap.
- **Stupeň mentálního postižení dítěte** – lehká mentální retardace, středně těžká mentální retardace, těžká mentální retardace, hluboká mentální retardace, stupeň mentální retardace nelze určit.
- **Typ rodiny**, ve které jedinci žijí – úplná, neúplná, doplněná.

Vzhledem k nerovnoměrnému rozložení žen a mužů ve výzkumném souboru jsme se rozhodli nezkoumat vliv pohlaví.

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=19>.

² Při výpočtu jsme pracovali s centrovanou hodnotou hrubých skóreů jak škály akceptace, tak Existenciální škály.

Na základě výsledků obecné lineární regrese, můžeme říct, že naše regresory dokážou vysvětlit 16,4 % rozptylu naší závisle proměnné (= R²), s hodnotou statistiky F = 3,51 a signifikantní p-hodnotou < 0,001³.

Tabulka 1: Výsledky obecné lineární regrese s hodnotami regresních koeficientů⁴

Regresor	Úroveň	β	β^*	t	p-hodnota
průsečík		14,27		1,54	0,124
Škála akceptace IIQ		2,30	0,076	3,09	0,002
Délka znalosti diagnózy		0,86	0,077	2,60	0,010
Stupeň MR	NMR	-15,59	0,079	-0,99	0,324
Stupeň MR	STMR	-5,71	0,11	-0,78	0,437
Stupeň MR	HMR	-10,81	0,08	-0,87	0,386
Stupeň MR	TMR	-12,84	0,11	-1,68	0,094
Přidružený handicap		-14,60	0,07	-1,80	0,073
Typ rodiny	neúplná	-5,43	0,07	-0,90	0,366
Typ rodiny	doplněná	-16,12	0,07	-1,65	0,100

Pozn.: β = nestandardizovaný regresní koeficient, β^* = standardizovaný regresní koeficient

Na základě hodnot regresních koeficientů v Tabulce 1 můžeme říct, že pokud vzroste počet bodů na škále *akceptace* o jeden, vzroste celkový skóre na Existenciální škále v průměru o 2,3 bodu. Standardizované regresní koeficienty nám podávají podobnou informaci, pouze se zde bavíme o směrodatných odchylkách, ne jednotlivých bodech. V posledním sloupci si můžeme také povšimnout p-hodnoty, která je 0,002, považujeme ji tedy za statisticky významnou. Na základě těchto výsledků **můžeme přijmout naši hypotézu o existenci vztahu mezi životní smysluplností a akceptací mentálního postižení dítěte u jeho rodičů**, tedy předpoklad, že s vyšší schopností rodičů přijmout mentální postižení svého dítěte u nich pozorujeme i vyšší pociťovanou životní smysluplnost. Důležité je na tomto místě připomenout, že námi zvolený model vysvětluje pouze omezené množství rozptylu (R² = 16,4 %) naší závisle proměnné tedy prožívané smysluplnosti existence. Jako významný se projevil také regresor *délka znalosti diagnózy*. Pokud se délka znalosti diagnózy zvýší o jeden rok, zvýší se celkové skóre na škále ESK v průměru o 0,86 bodu (s p-hodnotou 0,01). Ostatní regresory se jako statisticky významné neprojevily.

³ Jako hodnotu hladiny významnosti α pro zamítnutí nulové hypotézy jsme zvolili číslo 0,05.

⁴ Všechny výpočty byly prováděny pomocí statistického softwaru STATISTICA 13.

LITERATURA

Arnold Chee Keong, C. (2016). Finding meaning in life for parents of children with autism spectrum disorder: A salutogenic approach. *European Journal of Special Education Research*, 1(2), 1–12.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.57106>

Aziz, R., & Mangestuti, R. (2019). How Can Meaning in Life be Reached by Mothers of Children with Special Needs. 1st International Conference on Engineering, Technology, and Social Sciences (ICONETOS 2019), 1(1), 18–21. Získáno 8. 3. 2023 z https://www.researchgate.net/profile/Rahmat-Aziz/publication/343498368_How_Can_Meaning_in_Life_be_Reached_by_Mothers_of_Children_with_Special_Needs/links/5f2cb626458515b7290ad259/How-Can-Meaning-in-Life-be-Reached-by-Mothers-of-Children-with-Special-Needs.pdf

Längle, A., Orglerová Ch. & Kundi, M. (2001). ESK – Existenciální škála. Přeložil a upravil Karel Balcar. Praha: Testcentrum

Zembat, R., & Yildiz, D. (2010). A comparison of acceptance and hopelessness levels of disabled preschool children's mothers. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1457–1461.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.218>